

Warszawa, 05.06.2021

Prof. dr hab. Renata Nowakowska-Siuta

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie Wydział Nauk Społecznych

oraz

Uniwersytet Warszawski

Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej

**RECENZJA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH, DYDAKTYCZNYCH I
ORGANIZACYJNYCH**

DR. ŁUKASZA ALBAŃSKIEGO

**UBIEGAJĄCEGO SIĘ O NADANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO W
DZIEDZINIE NAUK SPOŁECZNYCH W DYSCYPLINIE PEDAGOGIKA NA
WYDZIALE STUDIÓW EDUKACYJNYCH UNIWERSYTETU IM. ADAMA
MICKIEWICZA W POZNANIU**

W związku z powierzoną mi przez Radę Naukową Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu funkcją recenzenta w postępowaniu o nadanie dr. Łukaszowi Albańskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, po wnikliwym zapoznaniu się z przedstawioną mi do oceny dokumentacją oraz załączonym autoreferatem, dorobkiem naukowym w tym rozprawą habilitacyjną p.t. „Społeczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci. Między globalnym wykluczeniem a walką o godność” stwierdzam co następuje:

Pan dr Łukasz Albański ukończył studia magisterskie na Wydziale Nauk Społecznych, Uniwersytetu Wrocławskiego w 2005 roku na podstawie pracy dyplomowej: „Znaczenie kapitału informacyjnego i społecznego w organizacji i funkcjonowaniu Kongresu Polonii Kanadyjskiej”. Promotorem pracy była prof. dr hab. Wanda Patrzalek. Doktorat uzyskał również w dyscyplinie socjologia w roku 2011 na podstawie rozprawy „Etniczność, społeczna stygma i mobilizowanie zasobów: studia porównawcze polskich i niemieckich imigrantów w Winnipeg, Manitoba, 1896-1919”. Promotorem rozprawy była prof. dr hab. Dorota

Praszałowicz. Recenzentkami rozprawy: prof. dr hab. Ewa Nowicka oraz prof. dr hab. Krystyna Romaniszyn.

Od 2012 roku do chwili obecnej dr Łukasz Albański jest zatrudniony w Instytucie Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie na stanowisku adiunkta.

1. Informacje o dorobku organizacyjnym, dydaktycznym i upowszechnianiu nauki

Pan dr Łukasz Albański pełnił dwukrotnie funkcję promotora pomocniczego w przewodach doktorskich zakończonych w Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie: w roku 2017, rozprawa doktorska Anny Marii Mróz, „Metody i formy pracy nauczycieli w kreowaniu kompetencji kluczowych dla zrównoważonego rozwoju” której promotorką była dr hab. prof. UP Barbara Kędzińska, recenzentami: prof. dr hab. Jolanta Szempruch, prof. dr hab. prof. APS Jan Łaszczyk oraz ponownie w 2020 - rozprawa doktorska „Możliwości wykorzystania koncepcji relacji pedagogicznej Maxa van Manena w teorii i praktyce wychowania”, której promotorem był dr hab. prof. UP Andrzej Ryk, recenzentami zaś: dr hab. prof. APS Jarosław Gara, dr hab. prof. UŚ Krzysztof Śleziński. Habilitant nie podał nazwiska Autora/Autorki rozprawy.

Habilitant wypromował (zgodnie z danymi które podaje w autoreferacie) 22 magistrów oraz 27 licencjatów, nie podaje w jakiej dyscyplinie. Obecnie prowadzi seminaria dyplomowe magisterskie i licencjackie, również nie podano w autoreferacie w jakiej dyscyplinie naukowej. Jako działania w zakresie organizacyjnym podaje udział w trzech gremiach: 2009-2012 był pełnomocnikiem Dziekana Wydziału Pedagogicznego ds. Oceny Parametrycznej na Wydziale Pedagogicznym macierzystego uniwersytetu, w latach 2013-2017 importerem danych na Wydziale Pedagogicznym UP do bazy PBN oraz w latach 2019-2020 członkiem Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów.

Działania popularyzujące naukę wskazane przez Habilitanta to trzykrotny udział w audycjach radiowych w Radiu Kraków w roku 2015 i 2016, zaś w ramach działalności na rzecz współpracy ze środowiskiem lokalnym Habilitant podał jeden wykład z roku 2016 pod tytułem „Torebka – mój prywatny świat” dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Uczestniczył w licznych konferencjach nie tylko pedagogicznych, ale także socjologicznych z referatami, podejmując niebanalne tematy. Pełnił funkcję sekretarza Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Komunikacja międzykulturowa” organizowanej przez Uniwersytet

Pedagogiczny im. KEN w Krakowie Katedrę Socjologii oraz Katedrę Socjologii Komunikowania, Organizacji i Zarządzania Instytutu Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Pan dr Albański podaje, iż czynnie uczestniczył w 16 konferencjach, w tym w czterech zagranicznych, pozostałe miały charakter ogólnopolski.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym jednoznacznie mówi w Art. 2019.1. pkt. 3 o istotnej aktywności naukowej w więcej niż jednej uczelni w szczególności zagranicznej. W autoreferacie Habilitant wymienia co prawda trzy pobyty studyjne/wyjazdy zagraniczne, jednak miały one miejsce przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora i nie mogą być zaliczane jako istotna aktywność naukowa na etapie ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Zgodnie z danymi zawartymi w autoreferacie dr Łukasz Albański odbył pomiędzy 11-23 marca 2019 „podoktorski staż naukowy na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych” (autoreferat, s. 22). Pokłosiem tego pobytu, jak zauważa Habilitant jest ostateczna wersja książki wskazanej jako główne osiągnięcie habilitacyjne.

Z informacji naukometrycznych przedstawionych przez dr. Albańskiego wynika, iż wg Google Scholar posiada on 24 cytowania, ale po wykluczeniu autocytowań w liczbie 12 liczba cytacji spada. Index Hirscha wynosi 2.

Habilitant wskazuje na działania upowszechniające wiedzę, jak choćby audycje radiowe. Opisuje również zaangażowanie na rzecz macierzystej jednostki (uczelni, wydziału). Pan dr Albański nie przedstawił innych dowodów na zaangażowanie eksperckie, działania wykraczające czy wzbogacające znacząco nie tylko jego osobisty rozwój naukowy, ale udział w licznych konferencjach ogólnopolskich w znaczących ośrodkach akademickich wskazuje na jego zdolność do współpracy ponad środowiskowej, rozpoznawalność jego dorobku naukowego w dyscyplinie pedagogika.

Nadmienię, że przygotowanych do oceny dokumentach widoczna jest mała staranność ich przygotowania (błędy literowe i ogólnikowe zapisy, brak dokładnych opisów podejmowanych aktywności). Jest to „spis rzeczy wykonanych” często bez wyjaśnienia roli, znaczenia, charakteru wykonywanych obowiązków czy też podejmowanych działań.

1. Osiągnięcia naukowe w tym ocena monografii naukowej wskazanej jako główne osiągnięcie habilitacyjne

W dorobku naukowym dr. Łukasza Albańskiego, przedstawionym do oceny znajdują się dwie monografie:

1. Łukasz Albański, *Adopcja międzyrasowa: refleksje nad pokrewieństwem, rasą i przynależnością*, Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych "Universitas", 2018, ss. 200.
2. Łukasz Albański, *Spoleczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci: między globalnym wykluczeniem a walką o godność*, Kraków: Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2020, ss. 223.
3. Artykuły naukowe przedstawione w zestawieniu dorobku w liczbie dziewiętnastu, sześć rozdziałów w książkach oraz pięć haseł encyklopedycznych. Artykuły są pisane w języku polskim oraz angielskim, jeden z rozdziałów w książkach przetłumaczono na język niemiecki z języka angielskiego. W sumie Łukasz Albański jest autorem 30 tekstów naukowych oraz dwóch monografii.
4. Jako główne osiągnięcie habilitacyjne dr Albański wskazał monografię „Spoleczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci: między globalnym wykluczeniem a walką o godność” poświęć jej zatem odrębną część recenzji.

Jakość artykułów naukowych jest zróżnicowana. Zdarzają się bardzo dobre, spójne, logicznie uzasadnione i pogłębione, analityczne teksty jak choćby „Einwanderung und Eugenikdebatte in Kanada” [w:] Streitfall Evolution: Eine Kulturgeschichte / herausgegeben von: Angela Schwarz, Köln: Böhlau Verlag, 2017, s. 448-462, czy Mapping inequalities: Canada, China, and the United Kingdom, International Sociology. - 2015, Vol. 30, No. 2, s. 141-149, które ukazują sprawność metodologiczną i terminologiczną Habilitanta w tym podejście interdyscyplinarne. Przyjęcie tekstu w czasopiśmie z Impact Factor 1.2 jakim jest „International Sociology” zasługuje na docenienie. Widoczna jest lekkość prowadzenia analiz zwłaszcza w obszarach socjologii, ale również pedagogice społecznej i częściowo pedagogice międzykulturowej. Zwłaszcza w obszarze socjologii edukacji i pedagogice społecznej widać dobre przygotowanie do prowadzenia dyskursu naukowego. Są to bowiem dyscypliny i subdyscypliny w zakresie których zarówno studia, jak i liczne zagraniczne wyjazdy stypendia i staże doktorskie w tym również staż podoktorski w Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, zagwarantowały dobre przygotowanie

metodologiczne i spójny aparat pojęciowy przynależny wskazanym dyscyplinom i subdyscyplinom.

Dr Albański w swoich artykułach a zwłaszcza *Mapping inequalities: Canada, China, and the United Kingdom* wydanym w znajdującym się na liście Scopus czasopiśmie „International Sociology” (IF 1.2) skupia się na koncepcji nierówności. Artykuł omawia książki „The Population of the United Kingdom” Daniela Dorlinga i „A Comparative Study of Minority Development” Rezy Hasmatha. Sprawnie omówiono w nim strukturę nierówności społecznych oraz główne idee odnoszące się do podziałów społecznych. Autora odnosi się do szerszych procesów i konsekwencji ludzkich wysiłków na rzecz zacierania różnic i likwidowania rozwarstwienia świata społecznego. Niezależnie od tego, czy badania naukowe są prowadzone na poziomie mikro, czy makro, dostarczają mocnych dowodów empirycznych, że standardy społeczne i kulturowe nigdy nie będą postrzegane jako adekwatne, dopóki panować będą nierówności społeczne. W artykule omówiono również problematyczność wykorzystywania zmiennej w postaci nierówności społecznych do badań empirycznych. Szczególnie trudne jest tu odkrywanie kontekstów i „głębokich struktur” społecznego zróżnicowania. Jest to w mojej ocenie dobry, przeglądowy artykuł, który służyć może badaczom zajmującym się problemami nierówności społecznych.

Jak przedstawia Habilitant w swoim autoreferacie od uzyskania stopnia naukowego doktora podejmował się aktywności naukowej w obszarze pedagogiki i socjologii uwzględniając kategorie „zróżnicowanie i tożsamość” oraz „dzieciństwo i wychowanie”. „(...) *W mojej aktywności naukowej prowadzonej od momentu uzyskania stopnia doktora wyróżniam dwie grupy zagadnień: zróżnicowanie i tożsamość oraz dzieciństwo i wychowanie. W powiązaniu z tymi grupami zagadnień prowadzę badania w obszarze pedagogiki i socjologii, a także przekładają się one na prowadzoną przeze mnie działalność dydaktyczną. W początkowym okresie kariery akademickiej po uzyskaniu stopnia doktora ważnym doświadczeniem był dla mnie półroczny pobyt naukowy w Kanadzie (w 2010 roku), na Uniwersytecie Winnipeg, gdzie prowadziłem badania terenowe i nawiązałem współpracę z profesorem Johnem Lehrem.*” (autoreferat, s. 14). Habilitant na kolejnej stronie autoreferatu mówi wręcz o swojej „fascynacji naukowej adopcjami międzyrasowymi”, której to fascynacji efektami wymiernymi są przytaczane opublikowane dzieła w tym książka „*Adopcja międzyrasowa: refleksje nad pokrewieństwem, rasą i przynależnością*” (Wydawnictwo Universitas, 2018).

Zatrzymam się w tym miejscu na dłużej przy tej książce, bowiem w mojej ocenie stanowi ona egzemplifikację rozumienia przez Habilitanta istoty pedagogiki i jest dowodem nie tylko deklarowanej przez Niego fascynacji, ale też ukazuje starania Autora o trud wykuwania postępowania badawczego przynależnego pedagogice.

Doceniam trud podejmowany przez dr. Łukasza Albańskiego w mierzeniu się z bardzo ważnym problemem jakim jest w przypadku książki „Adopcja międzyrasowa” ukazanie złożoności problemu motywacji osób dorosłych do adopcji zagranicznej dziecka lub adopcji międzyrasowej, choć ten drugi termin budzi moje wątpliwości natury etycznej i estetycznej. Omawiając różnorodność podejść do świata dziecięcych doświadczeń adopcyjnych ze strony osób dorosłych tak w części historycznej (teoretycznej) jak i części badawczej (omówienie wpisów matek na blogach) przedstawia liczne poglądy uznanych badaczy, wskazuje na dyskusję prawną, historyczną a także w obszarze pedagogiki dotyczącą zjawiska adopcji zagranicznych, głównie w Stanach Zjednoczonych. Jest to wynik pogłębionych studiów również o charakterze etnograficznym, które Habilitant miał okazję odbywać przed uzyskaniem doktoratu w Kandzie i Stanach Zjednoczonych.

W moim odczuciu sam termin „adopcja międzyrasowa” jest we współczesnej pedagogice trudny do zaakceptowania, choć oczywiście występuje głównie w dyskursie prawnym w Stanach Zjednoczonych pojęcie „interracial adoption” lub „transracial adoption”, to w samej amerykańskiej debacie medialnej odnajdujemy już od lat 90-tych XX wieku liczne głosy sprzeciwu wobec używania tego terminu (np. Suzanne P. Kelly, A Debate: Adoption Across Racial Lines, Star Trib., May 19, 1991, at A1; Charisse Jones, Role of Race in Adoptions: Old Debate is Being Reborn, N.Y. Times, Oct. 24, 1993, at A1). Podobna krytyka zawarta jest w amerykańskich czasopismach prawnych (Valerie Phillips Hermann, Transracial Adoption: "Child-Saving" or "Child-Snatching", 13 NAT'L BLACK Law Journal 147, 148 (1993)). Także w debatach europejskich istnieją kontrowersje wokół tego terminu na gruncie nie tylko praw człowieka ale także wśród pedagogów, którzy w znakomitej większości uznają, że termin ten został skompromitowany przez totalitaryzmy i pozbawiony umocowania w konfrontacji z działaniami na rzecz poszanowania godności ludzkiej i praw człowieka. To koncepcja ras jest efektem rasizmu w moim przekonaniu a nie jego warunkiem. Kiedy bowiem w końcu XIX wieku swoje tezy wygłaszał Ernst Haeckel prekursor niemieckiego nazizmu, podzielił ludzi na 12 gatunków i 36 ras rozpoczęła się niechlubna historia pojęcia przekłutego w czyn. Od tego czasu pojęcie rasy nie tylko uległo przewartościowaniu, postuluje się wręcz jego usunięcie z oficjalnych dokumentów wielu państw, w tym z

konstytucji Niemiec, w których koncepcja ras poczyniła spustoszenie w umysłach wielu i zdruzgotała porządek myślenia o człowieku w kategoriach personalistycznych, dehumanizując język poprzez jego performatywność naruszyła immanentną godność ludzką w czynach przeciwko człowiekowi. Nie rozumiem zatem dlaczego w tytule termin „międzyrasowa” nie został obudowany przynajmniej jakimś wątpieniem, zastanowieniem, pytaniem retorycznym. Dobrze jednak, że Autor ukazuje historyczny dyskurs (rozdziały 3 i 4) i jego ewolucję, że w sposób jednoznaczny od ujęcia biologicznego rasy się odżegnuje i już we wstępie pisze, iż „wyszczególnienie typów rasowych nie ma podstaw naukowych”. Wykazuje zatem świadomość trudności kontekstowej używanego przez siebie pojęcia. Łukasz Albański pisze: „Omawiam rasę jako konstrukt społeczny w oparciu o przykłady z historii stosunków etniczno-rasowych w Stanach Zjednoczonych. (...) wykorzystuję ponadto badania z zakresu psychologii poznawczej i rozwojowej żeby poszerzyć dyskusję o neutralności rasowej o aspekt dotyczący dziecka i jego skłonności do dostrzegania różnic rasowych.” Autor kończy swój wstęp pisząc: „Mam nadzieję, że Czytelnik znajdzie w książce inspirujący materiał do dyskusji nad znaczeniem zróżnicowania rasowo-etnicznego i wynikających z niego podziałów we współczesnym świecie”. Jaki jest zatem cel książki? Cel podejmowanych opisów i analiz? Jest nim poszerzenie dyskusji o adopcji międzyrasowej (pozostając przy kontrowersyjnym dla mnie ale używanym w dyskursie prawnym USA pojęciu) jako fenomenie społecznym. Autor kwestionuje zarówno w przytoczonych danych ilustrujących istnienie tego „fenomenu” potwierdza złożoność problemu adopcji zagranicznej oraz adopcji międzyrasowej ale szuka jednocześnie odpowiedzi jakie są przyczyny (kontekst decyzyjny) przy czym podstawą do analiz stają się wpisy jakie Autor odnajduje na blogach. Zabieg ten służy nie tylko pogłębieniu badań, a w szczególności poszerzeniu wiedzy o kontekście badanego zjawiska, lecz też jest próbą triangulacji (połączenia analizy danych ilościowych z analizą jakościową).

To czego zabrakło to to, że Autor nie ukazuje jasno i precyzyjnie jaką koncepcję teoretyczną przyjmuje za punkt wyjścia dla własnych analiz a także jakie ramy interpretacji przyjmuje, jakie kategorie analityczne wyróżnia. Nie znajduję również odpowiedzi dlaczego Łukasz Albański ilustruje swoją monografię wyłącznie wpisami kobiet, być może Autor ze znanego sobie powodu uznał że mężczyźni pełnią w rodzicielstwie rolę drugoplanową? Taką bowiem tezę odnajdujemy na stronie 139 a jej podstawą jest stwierdzenie zamieszczone w przypisie, iż „zdecydowana większość blogów jest prowadzona przez kobiety” (s, 139, przypis 149). Być może tak jest. Być może mężczyźni nie prowadzą blogów, być może kobiety pragną

macierzyństwa silniej niż mężczyźni ojcostwa. Być może to jednak nie jest kategoria metodologiczna. W mojej ocenie pomimo niedostatków, jest to książka, która stanowi poprawny materiał wyjściowy do kolejnych przyszłych badań empirycznych a ukazane w niej fragmenty blogów, są poprawną ilustracją dla stawianych tez.

Oczywiście trudność metodologiczna i wątpliwość recenzenta dotyczy tego do jakiego stopnia inny (podmiot badania) jest/może być interpretowany przez jego tekst? Kiedy badacz i kontekst nie są niczym więcej niż tekstem i są zarazem wszystkim poza zwykłym językiem. Przecież nasze postrzeżenia muszą być dostosowane do złożoności ludzkiej ekspresji. W omawianej książce tekst pisany (wpisy na blogu) są wykorzystywane jako materiał empiryczny, powinno się zatem rozważyć zastosowanie różnorodnych procedur analitycznych. Praktyki dyskursywne są sercem badań etnograficznych, a kiedy dyskurs jest ograniczony do przeglądania tekstów (w tym wypadku wpisów na blogu) i metoda jest ograniczona tylko do tego, co badacz widzi w tekście i nie jest to niepoprawne pod jednym warunkiem – że istnieje w przyjętej metodologii zbiór narzędzi do interpretacji: kodowanie, poszukiwanie autentyczności wypowiedzi, semiotyczna analiza narracyjna, analiza dyskursu i jej różne odmiany etc. Szkoda, że Autor nie podaje jednoznacznie jaką przyjął metodę postępowania eksploracyjnego: tematyczna analiza tekstu? Interpretacyjna Analiza Fenomenologiczna? A może skoro pisze o konstruktywizmie jako przyjętym przez siebie paradygmacie to może technika identyfikacji konstruktów osobistych? Jest to w przypadku tek monografii niedostatek.

I jeszcze jedna kwestia, na którą chcę zwrócić uwagę, a mianowicie język. Język jest niezwykle ważnym dla danej dyscypliny naukowej narzędziem prezentacji zagadnień, dzięki doborowi pojęć jesteśmy w stanie uchwycić także sposób myślenia i rozumienia prezentowanych treści. W mojej ocenie stosowany aparat pojęciowy w wielu miejscach nie przystaje do współczesnego rozumienia pedagogiki, zwłaszcza w jej personalistycznym paradygmacie, mam tu na myśli używane w monografii pojęcia: „osobnik”, „reprodukcja”, „inwestycja w potomstwo”, „faworyzowanie własnych genów”, „krew i historia” etc. Choć nie są to pojęcia nagminnie używane to jednak czasem powodują nie tylko estetyczny ale też etyczny „zgrzyt” w dobrze prowadzonej narracji.

Są też, co chcę podkreślić, w omawianej książce Łukasza Albańskiego partie tekstu bardzo dobre, jak na przykład rozdział poświęcony analizie danych dotyczących adopcji w Stanach Zjednoczonych, analiza danych ilościowych, bardzo dobry rys historyczny ewolucji myślenia

i rozwiązań prawnych dotyczących adopcji zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych. Widać tu potencjał naukowy Autora i sprawność prowadzonych analiz.

W odniesieniu do monografii wskazanej jako główne osiągnięcie habilitacyjne, czyli „Społeczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci. Między globalnym wykluczeniem a walką o godność” wiele z mankamentów wskazanych przeze mnie w odniesieniu do wcześniejszej publikacji zostało wyeliminowanych z narracji autorskiej, choć sam Autor pisze we wstępie, i to w pierwszym zdaniu, iż książka stanowi rozwinięcie analiz i badań kulturowych, społecznych i pedagogicznych kontekstów dzieciństwa w sytuacji różnicy kulturowej i odmienności etnicznej zawartych w poprzedniej publikacji „Adopcja międzyrasowa” (Wstęp, s. 1). Widać jednak namysł Autora nad drugą monografią i korektę wcześniejszych problematycznych niedociągnięć, w tym znaczącą projakościową korektę aparatu pojęciowego.

Łukasz Albański zmienia w nowej, habilitacyjnej książce, perspektywę i czyni jej podstawą „dziecko”. To zdecydowana projakościowa zmiana ujęcia problematyki. Słusznie też zauważa, czego zabrakło we wcześniejszej książce, że ujęcie konstruktywistyczne pozwoli zrozumieć warunki kulturowe migracji osób małoletnich. Rozwijając wątki poprzedniej monografii Łukasz Albański wraca do analizy procesu „migracji dzieci”. Powołuje się przy tym na idee Korczakowskie, aby stwierdzić że jednej strony chce „zobaczyć w dziecku przede wszystkim człowieka” i że „dla praktyki pedagogicznej zarówno w wymiarze aktualnym jak i biograficznym, osobne, wyizolowane dziecko migrant nie istnieje” i że interesuje Autora „akcent na relacje w otoczeniu dziecka oraz uwikłanie tych relacji w społeczno-kulturowe konteksty funkcjonowania migracji” (str. 8). Myśl Janusza Korczaka stanowi niewątpliwie kanwę ideowego podejścia do problematyki zawartej w książce, jednak nie do końca rozumiem dlaczego podrozdział Wstępu do monografii - „Godność dziecka w polskiej myśli pedagogicznej” odnosi się wyłącznie do myśli Janusza Korczaka, co sugeruje, że tylko Janusz Korczak odnosił się do kwestii godności dziecka. Albo że niewłaściwie zatytułowano podrozdział.

Łukasz Albański mierzy się z ważnym współcześnie i istotnym polem eksploracji pedagogicznej jakim jest sytuacja społeczna, kulturowa i osobista dziecka - migranta. Są idee, które na przestrzeni dziejów powstawały jako efekt myślenia o wychowaniu, a mają dziś bardzo różnorodny status i wartość. Wiele z nich rozpatruje się jedynie w perspektywie historycznej, jako znak lub przekroczenie czasów, w których powstały. Inne, pomimo tego, że

nie są już nowe, uznaje się za wciąż aktualne, godne analizy i skonfrontowania ich z problemami współczesnego świata. Są też takie idee, które z upływem czasu nie tylko, że nie tracą na znaczeniu, ale ich ranga rośnie. Tak jest bez wątpienia w przypadku idei edukacji międzykulturowej. Edukacja ta jest bowiem niezbędna coraz większej liczbie ludzi, którym przyszło żyć w społeczeństwie o charakterze wielokulturowym. Zmiany, które w coraz szybszym tempie zachodzą w świecie, konflikty i wojny, z coraz większą ostrością unaoczniają konieczność ustawicznego redefiniowania wyzwań, w obliczu których stają współczesne społeczeństwa. Przykładem takich wyzwań mogą być zachodzące na niespotykaną od dawna skalę procesy migracyjne, pogłębiający się wielokulturowy charakter społeczeństw w wielu regionach Europy, czy problemy wynikające z ekspansji ekstremistów. W ich obliczu wiele rozwiązań prawnych, socjalnych, a także edukacyjnych, które jeszcze niedawno wydawały się spełniać swoją rolę, dezaktualizuje się. Monografia dr. Albańskiego podejmuje zatem ważny i istotny dla współczesnych przemian społecznych temat sytuacji społecznej, kulturowej a także edukacyjnej dzieci – migrantów, dzieci – uchodźców, dzieci-żołnierzy. Dzieci, którym okrutna logika faktów odebrała prawo do dzieciństwa „do tego by były czym są” – używając określenia Janusza Korczaka zawartego w „Prawie dziecka do szacunku”. Pedagodzy nie mogą pozostać obojętni wobec losu tych, którzy nie są w stanie sami się bronić przed niesprawiedliwością, brutalnością świata. Książka Albańskiego jest dziełem które zabiera głos w sprawach dzieci i to jest jej zasadniczy walor.

Struktura książki nie budzi zastrzeżeń. W pierwszym rozdziale Autor analizuje „przywiązanie i przynależność dziecka” jako dwa fundamenty myślenia o dzieciństwie. Zastanawia się nad różnymi ujęciami dzieciństwa i reprezentowanymi przez nie obrazami dzieciństwa oraz poszczególnymi elementami tych obrazów. W rozdziale drugim zastanawia się nad koncepcją dziecka jako aktora społecznego w odniesieniu do zmian we współczesnym rozumieniu dzieciństwa oraz towarzyszącym tym zmianom kontekstom. W kolejnych dwóch rozdziałach (trzecim i czwartym) są omówione zagadnienia dotyczące migracji i obywatelstwa. Rozdział trzeci zawiera opis kontekstu migracyjnego małoletnich migrantów i złożoność sytuacji migracyjnej dziecka zaś rozdział czwarty skupia się na kwestiach dotyczących obywatelstwa dziecka w kontekście migracji. Rozdział piąty jest poświęcony sytuacji migracyjnej samodzielnie migrujących osób małoletnich na przykładzie chłopca z Afganistanu i dziewczyny z Nigerii. W rozdziale szóstym analizowane jest znaczenie edukacji i rola szkoły w procesie asymilacji dzieci z rodzin migrantów, w których rodzice mają niuregulowany prawnie status. Rozdział siódmy zaczyna się od omówienia kontrowersji i sprzeczności

dotyczących sytuacji dziecka w sytuacji adopcji międzynarodowej. Adopcje są tu porównywane jak pisze Autor do handlu dziećmi, dlatego „oba zjawiska są w tym rozdziale przedstawione i dyskutowane, także w kontekście wyłonienia się międzynarodowego rynku usług reprodukcyjnych.” Rozdział ósmy skupia się na sytuacji dzieci żołnierzy i ich zakwestionowanej dziecięcości. Rozdział dziewiąty podejmuje temat śmierci jako konsekwencji migracji z uwzględnieniem sytuacji dziecka.

Jest to książka-esej, kontynuująca zdecydowanie sprawniej i jakościowo lepiej poprzednie, zawarte w książce „Adopcja międzyrasowa” rozważania Autora, przy czym o ile w poprzedniej książce Autor podjął próbę przeprowadzenia fragmentarycznych badań jakościowych to monografia wskazana jako główne osiągnięcie habilitacyjne jest deskrypcją wielu różnorodnych ujęć teoretycznych i zapisem autorskich refleksji. Autor na stronie 21 wstępu do książki pisze, iż „celem książki jest omówienie zjawiska migracji dzieci i przedstawienie jego konsekwencji dla rozumienia takich kategorii pojęciowych jak dzieciństwo i dziecięcość”. W autoreferacie zaś Łukasz Albański dodaje: „W niniejszej książce wracam do kwestii afiliacji dziecka i znaczenia wspólnoty jego pochodzenia dla określenia jego przynależności i praw na przyszłość jako późniejszego dorosłego, które były przedmiotem refleksji w mojej poprzedniej książce dotyczącej adopcji międzyrasowej.”

W książce habilitacyjnej mamy przegląd różnych ujęć problemu migracji dzieci, wielość wątków: od kwestii prawnych, przez ujęcia społeczne na kategorii tożsamości kończąc. Książka pisana jest w paradygmacie konstruktywistycznym a więc swoiście „tworzy się” wraz z toczącą się przed oczami czytelnika narracją. Jest to książka poprawna, w znakomitej większości toczącego się wywodu wzbogacająca podejście interdyscyplinarne do zagadnień socjologii edukacji i pedagogiki międzykulturowej a także pedagogiki społecznej. Nie mogę się jednak zgodzić z tezą Łukasza Albańskiego, że jego monografia wypełnia lukę w problematyce dotyczącej dziecięcych migracji. Dość wspomnieć choćby trzy książki z wielu wydanych w ostatnich dwóch dekadach: Wiesława Theissa „Dzieci syberyjskie. Dzieje polskich dzieci repatriowanych z Syberii i Mandżurii w latach 1919-1923”, Adeli Kożyczkowskiej i Anny Młynarczuk-Sokołowskiej, „Kulturowe konteksty dzieciństwa. Szkice antropologiczno-pedagogiczne” czy Edyty Januszewskiej „Heterotopie dziecięcego uchodźstwa” a także badania nad sytuacją dziecka w wymiarze wielokulturowych doświadczeń zawarte w licznych publikacjach Ewy Ogrodzkiej-Mazur. Jednakże jest to książka która może posłużyć jako dobry przegląd istniejących historycznie i obecnie

trwających dyskusji nad społeczną sytuacją dziecka w świecie w którym migracje stały się procesem utrwalonym.

Sumując. Otrzymujemy 200-tu stronicowy przegląd interesujących, często nowych ujęć problematyki dziecięcych migracji ale także opis przemyśleń Autora. W zakończeniu Autor pisze: „Wybrane zagadnienia i ich opis wskazują na potrzebę refleksji nad pozycją dziecka w procesie migracji.”

Sumując powyższe - książka przedstawiona jako główne osiągnięcie habilitacyjne jest w teoretycznym przeglądem, służącym projektowaniu dalszych badań w zakresie dziecięcych migracji. Autor ma prawo dokonywać w swoim dziele arbitralnych wyborów i opisów kategorii, takich które uważa za ważne dla siebie, zatem uznając to prawo stwierdzam, że jest to książka, której narracji nie podzielam w pełni, ale poprawna strukturalnie, logicznie uzasadniona, wzbogacająca wiedzę z zakresu pedagogiki społecznej, socjologii edukacji i po części pedagogiki międzykulturowej.

Konkluzja

Zasadniczym kryterium, które należy brać pod uwagę formułując wniosek końcowy oceny dorobku naukowego Habilitanta jest jednoznaczne przekonanie recenzenta o tym, iż Habilitant jest w ukształtowanym pracownikiem nauki a dorobek przedstawiony do oceny, w tym główne osiągnięcie habilitacyjne, odpowiadają poprawności teoretyczno-metodologicznej i są dziełami znaczącymi dla dyscypliny, w której Habilitant ubiega się o naukowy awans.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzam, że dorobek dr. Łukasza Albańskiego w zakresie naukowym organizacyjnym, dydaktycznym, popularyzatorskim jest wystarczający do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Ocena jest pozytywna.

Renata Korakowska - Siata